EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 13.7.2009
KOM(2009) 358 lõplik

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

Elupaigatüüpide ja liikide kaitsestaatust käsitlev ühendaruanne vastavalt loodusdirektiivi artiklile 17

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

Elupaigatüüpide ja liikide kaitsestaatust käsitlev ühendaruanne vastavalt loodusdirektiivi artiklile 17

Kommenteeritud kokkuvõte

Euroopa kõige ohualtimate, loodusdirektiivi alusel kaitstud elupaigatüüpide ja liikide kaitsestaatust hinnati esimest korda süstemaatiliselt korrapärase, iga kuue aasta järel toimuva arenguaruandluse raames 25s liikmesriigis ning 11s biogeograafilises piirkonnas (7 maismaa- ja 4 merepiirkonda). Euroopas ei ole varem koostatud sellise ulatusega aruannet, milles antakse esimene ülevaade ja mis on tulevikusuundade hindamise esimene lähtekoht.

Ajavahemikku 2001–2006 hõlmavatest tulemustest selgub, et ainult väikesel osal ühenduse tähtsusega looduslikest elupaikadest ja liikidest on soodne kaitsestaatus. Liikmesriikide aruannete kohaselt on kõige suurema surve all rohumaade ning märg- ja rannikualade elupaigatüübid. Rohumaade elupaigatüübid on eelkõige seotud tavapäraste põllumajandusviisidega, mis kaovad kogu ELis. Märgalade elupaikade maakasutusviise muudetakse jätkuvalt, samuti kahjustab märgalade elupaiku kliimamuutuste mõju. Rannikuelupaikadele avaldab üha suuremat survet turismi ja linnapiirkondade areng. On direktiivi alusel kaitstud liike, nt hunt, ilves, kobras ja saarmas, kelle puhul võib osades ELi piirkondades märgata taastumist, kuid kaugeltki ei ole saavutatud nende ega ka enamiku muude liikide tervet ja jätkusuutlikku populatsiooni.

Hindamise tulemused näitavad, et direktiivis sätestatud kaitsemeetmed ning valdkondliku poliitikaga ettenähtud rahastamis- ja muud vahendid võivad anda häid tulemusi. Praeguseks saavutatud edusammude jätkamiseks tuleb veel teha palju tööd. Eelkõige tuleks lõplikult välja arendada Natura 2000 võrgustik; selle üksikutel aladel võib olla vajalik taastamismeetmete võtmine ning kogu võrgustikku ja selle üksikuid alasid tuleb hallata tõhusalt ning nende jaoks tuleb tagada nõuetekohased vahendid.

Lisaks ilmneb käesoleva aruandlusvooru aruannetest, et suhteliselt vähesed liikmesriigid investeerivad piisavalt vahendeid liikide ja elupaikade kaitsestaatuse jälgimisse oma territooriumil. Hea seireprogramm eeldab asjatundlikke töötajaid ja märkimisväärseid vahendeid. Katsemeetmete mõju on aga võimatu hinnata, kui puuduvad usaldusväärsed andmed.

Artikli 17 kohaselt koostatud aruannete üksikasjalikud tulemused on järgmisel veebilehel: http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17.

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Liit seadis endale 2001. aastal poliitilise eesmärgi peatada 2010. aastaks bioloogilise mitmekesisuse vähenemine. Euroopa Liit nõustus bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni üldeesmärgiga aeglustada märkimisväärselt bioloogilise mitmekesisuse vähenemist 2010. aastaks. Euroopa Komisjon kinnitas 2006. aasta teatises „Bioloogilise mitmekesisuse

hävimise peatamine 2010. aastaks ja pärast seda”[1] eesmärki peatada 2010. aastaks bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ning kehtestas selle eesmärgi saavutamiseks bioloogilise mitmekesisuse tegevuskava.

ELi ja rahvusvaheline poliitika on võimalik vaid siis, kui bioloogilise mitmekesisuse seisundit ja arengusuundi saab usaldusväärselt mõõta. Liikmesriikide poolt vastavalt loodusdirektiivile[2] kogutud ja edastatud teave on oluline allikas, kust saab ELi tasemel andmeid kõige ohustatumate elupaigatüüpide ning kõige ohualtimate looma- ja taimeliikide kaitsestaatuse kohta.

2. ARUANDLUSNÕUDED VASTAVALT LOODUSDIREKTIIVI ARTIKLILE 17

Direktiivi nõuded

Vastavalt artiklile 17 peavad liikmesriigid iga kuue aasta tagant esitama teabe loodusdirektiivi rakendamise kohta. Liikmesriigid esitasid esimest korda aruandlusperioodi 2001–2006 hõlmavad üksikasjalikud hinnangud, milles käsitletakse kõigi direktiivis loetletud ja liikmesriikide territooriumidel leiduvate elupaigatüüpide (216) ja liikide (ligikaudu 1 282) kaitsestaatust.

Komisjon peab koostama liikmesriikide aruannete põhjal ühendaruande (käesolev dokument), milles esitatakse tehtud edusammude hinnang ja Natura 2000 võrgustiku osa direktiivi artiklis 3 sätestatud eesmärkide saavutamisel.

Kaitsestaatus

Loodusdirektiivi artiklis 2 on sätestatud, et kõnealuse direktiivi kohaselt võetud meetmed on kavandatud ühenduse tähtsusega looduslike elupaikade ning looduslike looma- ja taimeliikide (direktiivi I lisas loetletud elupaigatüübid ning II, IV ja V lisas loetletud liigid) **soodsa kaitsestaatuse** säilitamiseks või taastamiseks.

Direktiivi artiklis 1 on määratletud elupaikade ja liikide **kaitsestaatus**. Kõnealustes määratlustes võetakse arvesse järgmisi parameetreid: elupaiga või liigi levikuala ning elupaiga pindala, ülesehitus ja funktsioonid, liikide puhul populatsiooni suurus, vanuseline struktuur, suremus ja paljunemine. See on elupaikade komitee[3] poolt märtsis 2005

---

1 KOM(2006) 216 (lõplik), 22.5.2006.

2 Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta

3 Liikmesriikide korralduskomitee, mis on loodud loodusdirektiivi artikli 20 alusel, et abistada komisjoni kõnealuse direktiivi rakendamisel.

heakskiidetud ühtse hindamismeetodi ja aruandevormi alus[4]. Komisjon avaldas 2006. aastal hindamise lisasuunised[5].

Biogeograafilised piirkonnad

Elupaikade ja liikide tüüpilised kooslused esinevad piirkondades, mille kliima, kõrgus merepinnast ning geoloogilised tingimused on sarnased. Ökoloogia seisukohalt jaguneb Euroopa seitsmeks maismaa ja neljaks mere biogeograafiliseks piirkonnaks. Seetõttu ei hinnanud liikmesriigid liigi või elupaiga kaitsestaatust mitte oma riigi koguterritooriumil, vaid riigis asuvates asjakohastes biogeograafilistes piirkondades (biogeograafiliste piirkondade täpsemad andmed kastis 1).

Aruandemenetlus

Aruanded esitati elektrooniliselt Euroopa Keskkonnaagentuuri andmesüsteemi Reportnet kaudu. Riiklikud aruanded tuli esitada 2007. aasta juuniks. Kõnealusest tähtajast pidas kinni kolm liikmesriiki, kuid liikmesriigid esitasid aruandeid veel 2008. aasta märtsini[6]. Kohe pärast liikmesriigi aruande saamist kontrollis bioloogilise mitmekesisuse Euroopa teemakeskus (European Topic Centre for Biological Diversity, ETC-BD) selles esitatud teabe kvaliteeti ja terviklikkust. Liikmesriikidel paluti esitada selgitavat ja täiendavat teavet ja teha muudatusi ning puuduvad või uuendatud andmed tuli esitada lühikese tähtaja jooksul.

Konsulteerimine

Andmete hindamise ja käesoleva dokumendi koostamise käigus konsulteeriti liikmesriikidega kolmel korral. Esiteks paluti neil läbi vaadata riiklikel aruannetel põhinevad riiklikud kokkuvõtted. Teiseks said eri sidusrühmad esitada märkusi 28. juulist 15. septembrini 2008 Internetis toimunud avaliku arutelu kaudu. Registreerus ligikaudu 2 000 külastajat 700-lt kogu ELis asuvalt IP-aadressilt ning esitati peaaegu 400 märkust. Nendest märkustest 75 % loeti asjakohasteks ning lisati Interneti-põhisesse andmebaasi (Data Sheet Info). Kolmandaks esitati käesoleva dokumendi eelnõu elupaikade komiteele.

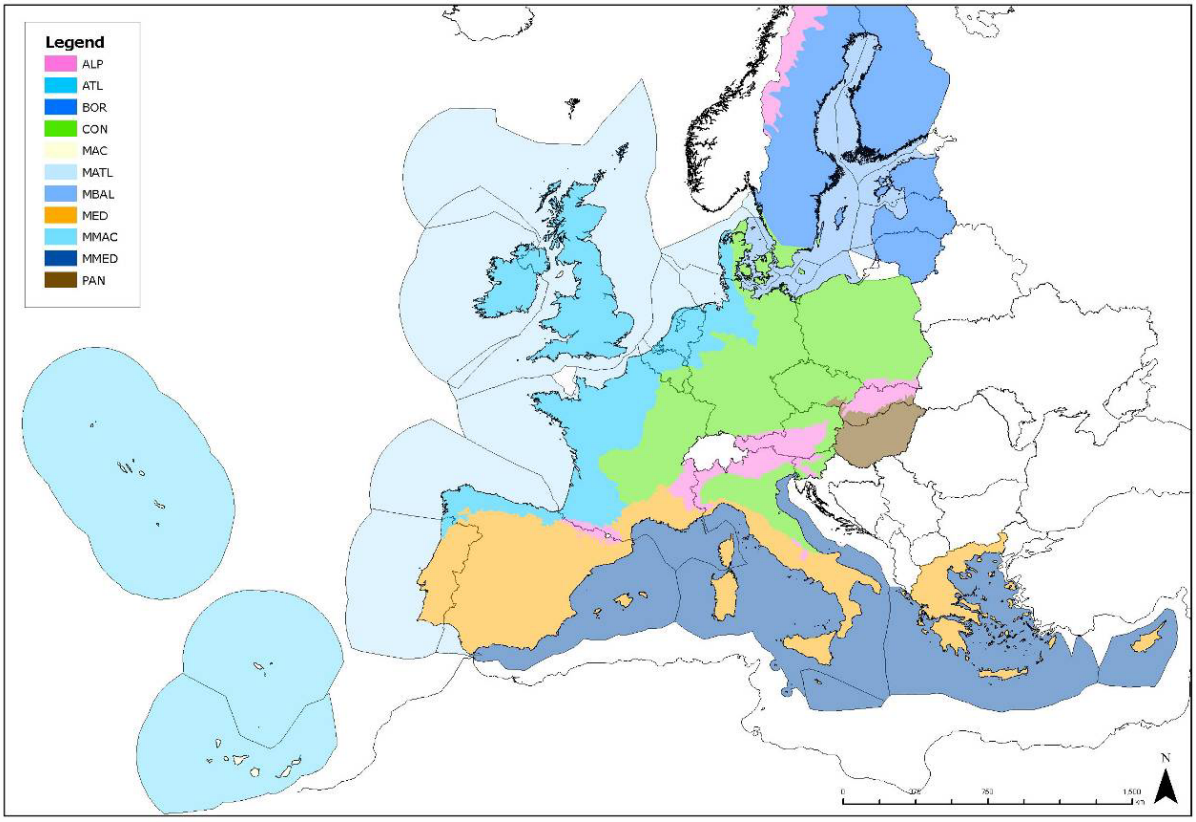
---

4 *Assessment, monitoring and reporting of conservation status — Preparing the 2001-2006 report under Article 17 of the Habitats Directive* (Kaitsestaatuse hindamine, jälgimine ja kaitsestaatust käsitlev aruandlus: ajavahemiku 2001–2006 aruande koostamine vastavalt loodusdirektiivi artiklile 17). Märkus elupaikade komiteele, keskkonna peadirektoraat, Brüssel, 15. märts 2005, http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/habitats_reporting/reporting_2001-2007/reporting_framework&vm=detailed&sb=Title.

5 *Assessment, monitoring and reporting under Article 17 of the Habitats Directive: Explanatory Notes & Guidelines* (Hindamine, seire ja aruandlus vastavalt loodusdirektiivi artiklile 17: selgitavad märkused ja suunised), oktoober 2006, http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/habitats_reporting/reporting_2001-2007/guidlines_reporting&vm=detailed&sb=Title.

6 Pärast 2008. aasta märtsi esitatud andmeid ei olnud enam võimalik arvesse võtta.

Kast 1: biogeograafilised piirkonnad

Biogeograafilised piirkonnad:

ALP=Alpide piirkond; ATL=Atlandi piirkond; BOR=boreaalne piirkond; CON=kontinentaalne piirkond; MAC=Makaroneesia piirkond; MED=Vahemere piirkond; PAN=Pannoonia piirkond; MATL=Atlandi merepiirkond; MBAL=Läänemere merepiirkond; MMAC=Makaroneesia merepiirkond; MED=Vahemere merepiirkond

3. ANDMETE TERVIKLIKKUS JA KVALITEET

Puuduv teave

Liikmesriikides oli elupaikade kaitsestaatus teadmata ligikaudu 13 % piirkondlike hinnangute ja liikide kaitsestaatus ligikaudu 27 % piirkondlike hinnangute puhul. Teadmata kaitsestaatusega liikide arv oli eriti suur Lõuna-Euroopa riikides: Küpros, Kreeka, Hispaania ja Portugal märkisid, et üle poolte nende territooriumidel leiduvate liikide kaitsestaatus on teadmata. Paljudes riikides puudusid terviklikud ja usaldusväärsed andmed nahkhiirte kohta.

Omaette probleemiks on merekeskkond: meres elavate liikide kaitsestaatus oli liikmesriikides teadmata ligikaudu 57 % hinnangute ja mereelupaikade kaitsestaatus ligikaudu 40 % hinnangute puhul. Paljudes liikmesriikides lihtsalt puuduvad vajalikud andmed nende territooriumidel leiduvate mereloomaliikide ja mereelupaikade kaitsestaatuse kohta.

Kvaliteet ja kooskõla

Isegi kui teave on kättesaadav, tekivad raskused sageli seetõttu, et andmeid kogutakse ja esitatakse erinevalt. Bioloogilise mitmekesisuse Euroopa teemakeskus kõrvaldas andmete töötlemise ja hindamise käigus võimaluse korral mõned andmetega seotud kõrvalekalded. Komisjon ja liikmesriigid töötavad juba praegu selle nimel, et võtta arvesse esimese aruandluse käigus saadud kogemusi ning seeläbi parandada järgmisel aruandlusel esitatava teabe kvaliteeti.

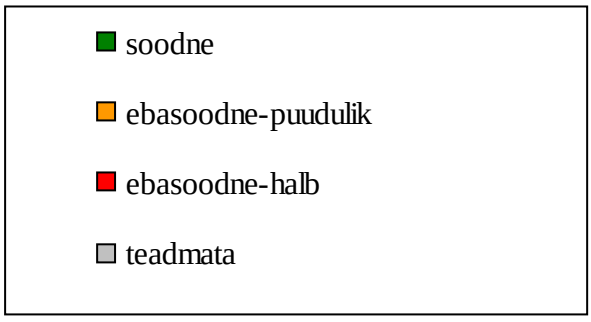
4. ARTIKLI 17 KOHASELT KOOSTATUD ARUANNETE PEAMISED JÄRELDUSED

A) Sissejuhatus

Euroopa Keskkonnaagentuuri juures tegutsev bioloogilise mitmekesisuse teemakeskus koostas liikmesriikide aruannete põhjal ja kokkulepitud metoodika abil biogeograafiliste piirkondade integreeritud hinnangu. Liikmesriikide hinnanguid arvestati vastavalt sellele, milline on teatava liigi või elupaiga osakaal nende territooriumidel. Seejärel tulemused koondati ning saadi iga biogeograafilise piirkonna üldhinnang. Biogeograafilisel tasandil koostati kokku 701 elupaiku ja 2 240 liike käsitlevat hinnangut.

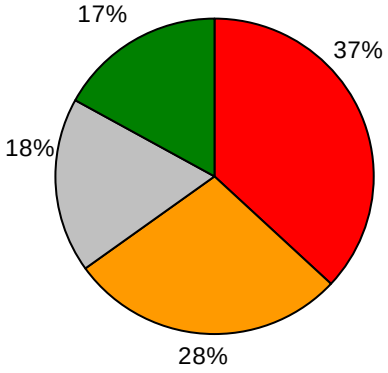
Liikmesriikide poolt koostatud, kaitsestaatust käsitlevate hinnangute ja biogeograafiliste hinnangute põhjalikumad andmed (sh kaardid ja andmelehed) ning üksikasjalik tehniline aruanne on järgmisel veebilehel: http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17.

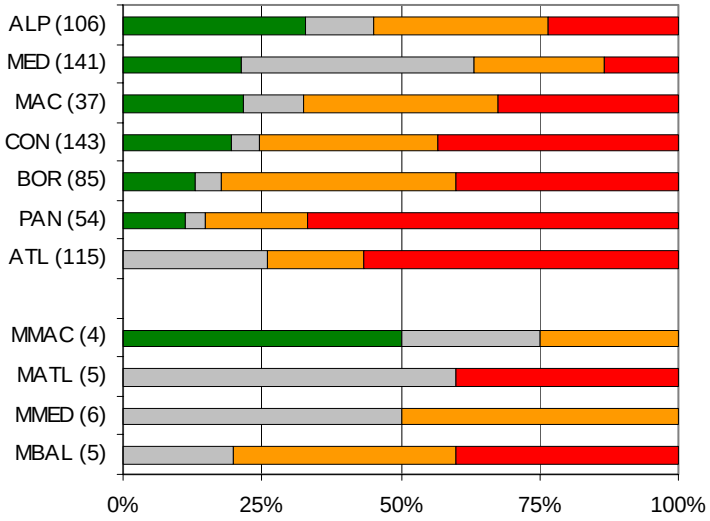
Käesolevas aruandes määratakse teatava elupaiga või liigi kaitsestaatuse hinnang ühte järgmistest kategooriatest: „soodne” (roheline), „ebasoodne-puudulik” (merevaigukollane), „ebasoodne-halb” (punane) või „teadmata” (hall).

B) Loodusdirektiivi I lisas loetletud elupaigatüüpide kaitsestaatus

Biogeograafilisel tasandil on I lisas loetletud elupaikade 701st hinnangust pea 65 % ebasoodsad. Üksnes 17 % elupaikade hinnangutest on soodsad (joonis 1A).

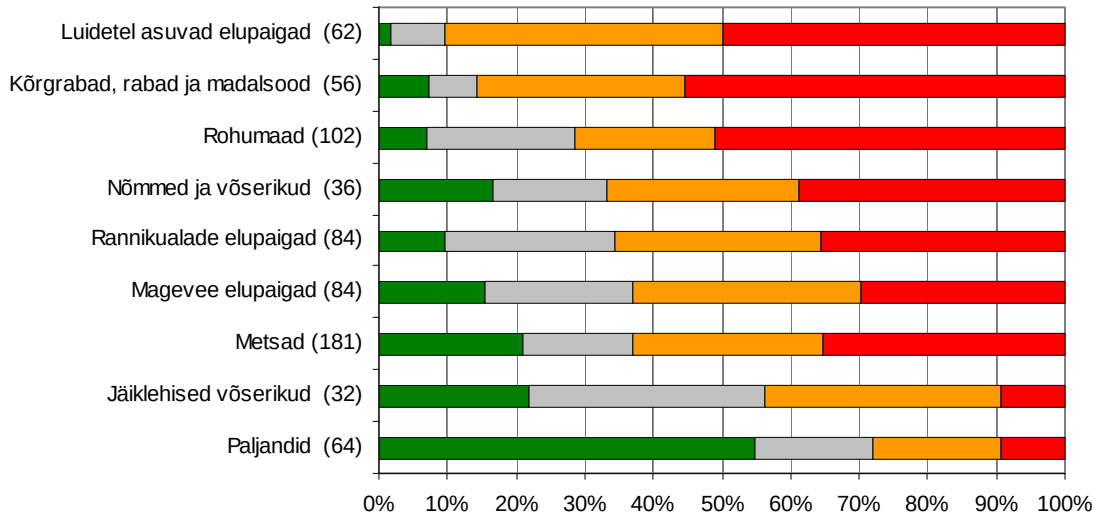
Joonis 1A **Joonis 1B**

Joonis 1A. I lisas loetletud elupaikade kaitsestaatuse kokkuvõte (protsentuaalne osakaal viitab hinnangute arvule)

Joonis 1B. Kokkuvõte elupaigatüüpide kaitsestaatusest eri biogeograafilistes piirkondades (sulgudes on hinnangute arv)

Elupaigatüüpide kaitsestaatus on eri biogeograafilistes piirkondades (joonis 1B) oluliselt erinev. Atlandi piirkonna elupaikade kaitsestaatust ei hinnatud soodsaks ühelgi korral, samas kui Vahemere piirkonda ja Alpide piirkonda käsitlevatest hinnangutest olid soodsad 20–30 %.

Loodusdirektiivi I lisas on loetletud eri elupaigad, mis on jaotatud üheksasse rühma, nt metsad ja rohumaad. Joonisel 2 on esitatud igat rühma käsitlevate hinnangute kokkuvõte.

Joonis 2. Elupaikade kaitsestaatuse hinnangud elupaigarühma kaupa (sulgudes on iga rühma kohta koostatud hinnangute arv)

Enamik Euroopas asuvatest rohumaade elupaikadest vajab aktiivset majandamist. Mõnes kohas on tavapärastest majandamistavadest loobumine toonud kaasa bioloogilise mitmekesisuse hävimise, samas põhjustab aga mujal probleeme intensiivsemale põllumajandusele üleminek. Erilise surve all on Atlandi, Pannoonia ja boreaalses piirkonnas asuvad rohumaade elupaigad.

Kõrgrabad, rabad ja madalsood vajavad spetsiaalset hüdroloogilist režiimi. Kõnealuste elupaigatüüpide olukord on eriti halb Atlandi biogeograafilises piirkonnas ja kontinentaalses biogeograafilises piirkonnas.

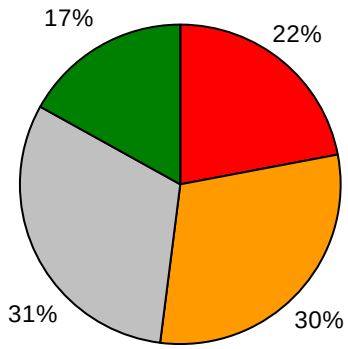
Luidetel asuvate elupaikade olukord on väga tõsine kogu ELis (pea ükski hinnang ei olnud soodne). Liikmesriigid peavad siin peamiseks ohuks rannikuturismi arengut.

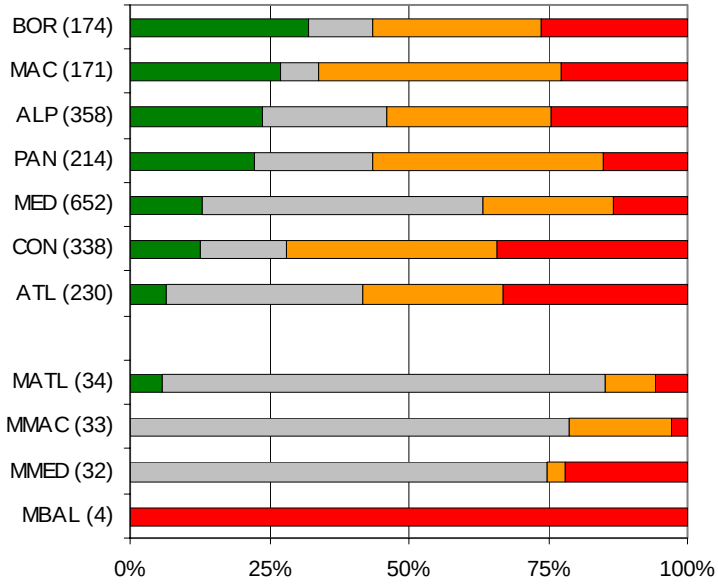
Paljandite ja jäiklehiste võserike (nt eri liiki rusukalded) hinnangud on üldjuhul positiivsemad kui muude elupaigarühmade puhul. Erandiks on püsiliustike elupaigatüüp, kuna liustikke ohustavad kogu ELis kliimamuutused.

Metsade elupaigatüüpide olukord on üsna varieeruv ja üldised tendentsid ei ole nii ilmsed.

C) Loodusdirektiivi lisades loetletud liikide kaitsestaatus

Kogu ELis koostati kokku 2 240 liike käsitlevat hinnangut. Üksnes 17 % neist hinnangutest olid soodsad, 52 % olid ebasoodsad ja 31 % juhtudest oli kaitsestaatus teadmata (joonis 3A).

Joonis 3A **Joonis 3B**

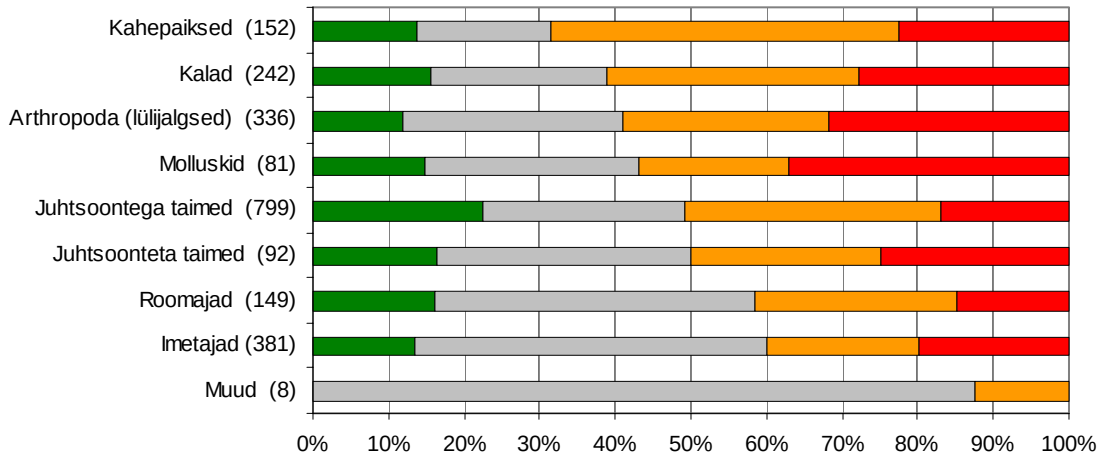
Joonis 3A. Liikide kaitsestaatuse kokkuvõte (protsentuaalne osakaal viitab hinnangute arvule)

Joonis 3B. Kokkuvõte liikide kaitsestaatusest eri biogeograafilistes piirkondades (sulgudes on hinnangute arv)

Soodsa kaitsestaatusega hinnangute kõige suurem osakaal oli boreaalset piirkonda käsitlevate hinnangute hulgas, sellele järgnesid Makaroneesia ja Alpide piirkondi käsitlevad hinnangud (joonis 3B). Kuna väga suure osa Vahemere ja Atlandi piirkondi käsitlevate hinnangute puhul oli kaitsestaatus teadmata, on võrdlusi raske teha.

Enamiku merepiirkondi käsitlevate hinnangute puhul oli kaitsestaatus teadmata, välja arvatud Läänemeri, kus kõigi nelja imetajaliigi kaitsestaatus oli ühtmoodi halb.

ELis puuduvad süstemaatilised erinevused peamiste taksonoomiliste rühmade kaitsestaatuste vahel (joonis 4).

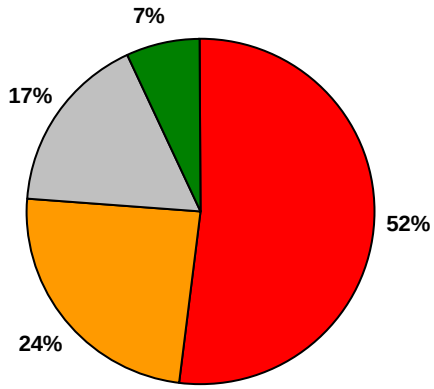
Joonis 4. Liikide kaitsestaatus taksonoomiliste rühmade kaupa (sulgudes on iga rühma kohta koostatud hinnangute arv)

D) Põllumajanduslike elupaigatüüpide kaitsestaatus

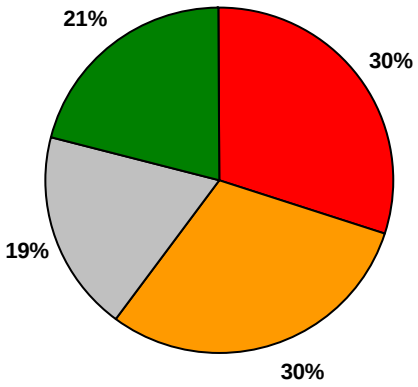
Põllumajanduslike elupaigatüüpide hinnangute tulemusi võrreldi mittepõllumajanduslike elupaikade hinnangutega (joonis 5). On ilmne, et põllumajanduslike elupaigatüüpide kaitsestaatus (üksnes 7 % hinnangutest olid soodsad) on üldiselt halvem mittepõllumajanduslike elupaikade kaitsestaatusest (21 % hinnangutest olid soodsad). Eriti tõsine on olukord Atlandi piirkonnas, kus ei hinnatud soodsaks mitte ühegi põllumajandusliku elupaiga kaitsestaatust. Atlandi piirkonnas on põllumajandusmaad kõige suurema surve all ning seal asuvad Euroopa kõige intensiivsemalt haritavad piirkonnad. 5 % Pannoonia piirkonna ja 3 % Vahemere piirkonna elupaigatüüpide hinnangutest olid soodsad. Vahemere piirkonna puhul muudab olukorra keeruliseks teadmata kaitsestaatusega hinnangute suur osakaal. Kõnealuse aruandlusperioodi tulemusi saab kasutada võrdlusalusena, et hinnata, milline mõju on mitmesugustel bioloogilist mitmekesisust toetavatel meetmetel, mida rakendatakse ühise põllumajanduspoliitika raames.

Joonis 5. Põllumajanduslike ja mittepõllumajanduslike elupaigatüüpide kaitsestaatuse võrdlus

Põllumajanduslikud elupaigatüübid (204 hinnangut)

Mittepõllumajanduslikud elupaigatüübid (497 hinnangut)

E) Elupaigad ja liigid, keda mõjutavad kliimamuutused

Liikmesriikide aruannetes märgiti, et kliimamuutused kahjustavad 42 elupaiga (19 %) ja 144 liigi (12 %) kaitsestaatust.

Väidetavalt mõjutavad kliimamuutused kõige rohkem märgalade elupaiku, nt kõrgrabad, rabad ja madalsood, kuid kahjulik mõju avaldub ka luidetel asuvatele elupaikadele.

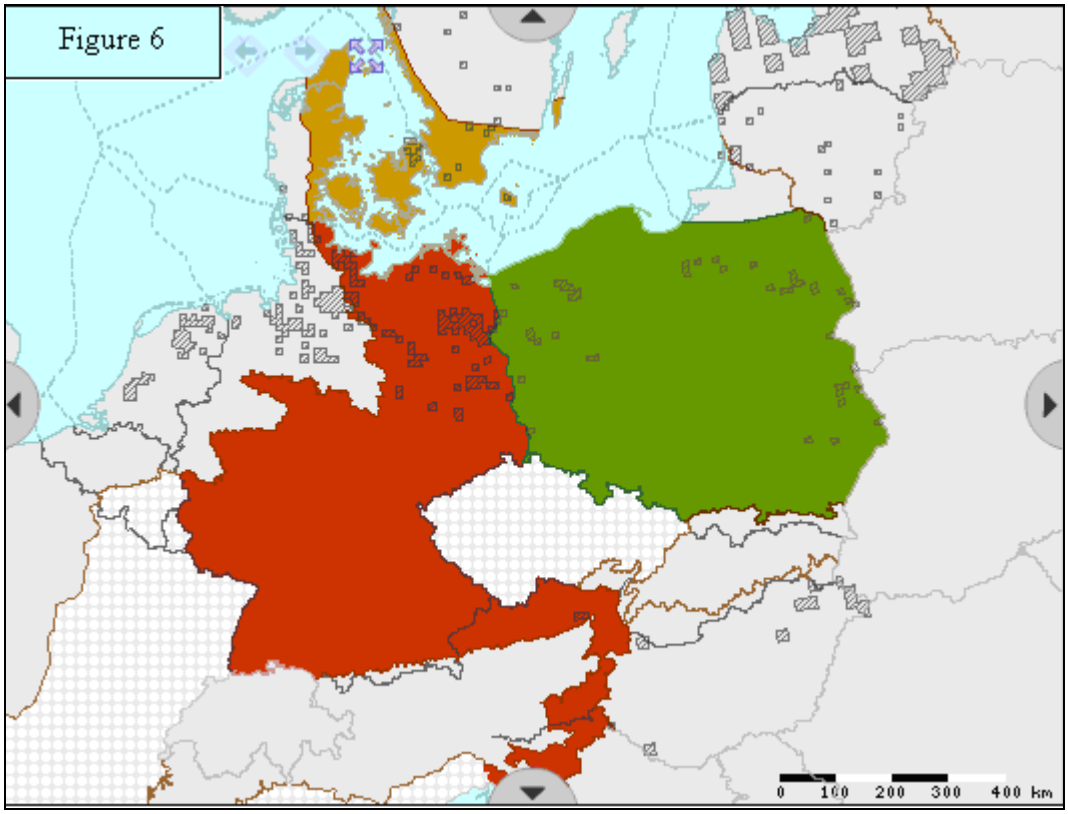
Kliimamuutused avaldavad suuremat mõju kahepaiksetele kui teistele peamistele liigirühmadele. Kahepaiksed on tihedalt seotud märgalade elupaigatüüpidega, mida mõjutavad kliimamuutused (vt eespool). Samuti võivad kliimamuutused mõjutada kahepaiksete sigimist, kuna temperatuurimuutused on neile sageli märguandeks paljunemisperioodi algusest.

5. MILLEST RÄÄGIVAD TULEMUSED?

Artikli 17 kohaselt koostatud aruannete kaudu on saadud laialdast teavet selle kohta, milline on üle 200 elupaigatüübi ja peaaegu 1 200 liigi kaitsestaatus 25s liikmesriigis ning 11s biogeograafilises piirkonnas. Komisjon on käesolevas aruandes püüdnud kokku võtta aruannete peamised tulemused ja järeldused, kuid on vältimatu, et tulemuste koondamise tagajärjel lähevad paljud üksikasjalikud andmed kaotsi.

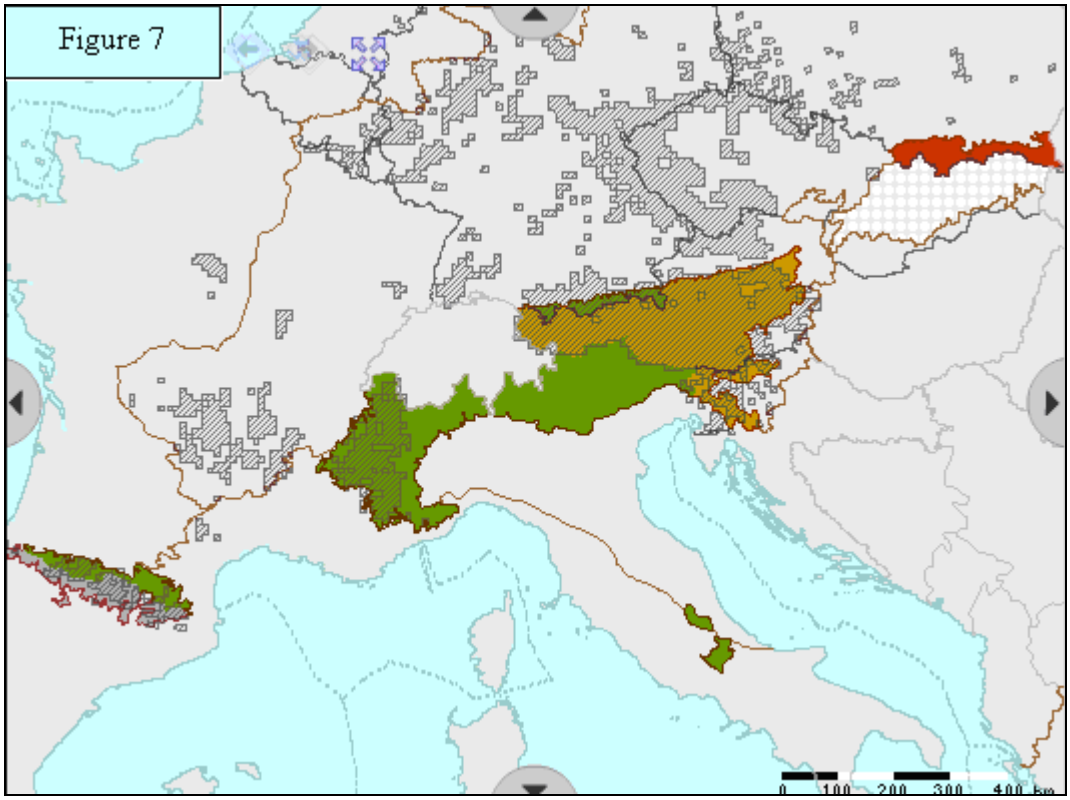
Kuigi aruande üldine sõnum on, et paljude elupaigatüüpide ja liikide kaitsestaatus on halb, ilmneb üksikasjalikumatest tulemustest, et mõni liik, nagu pruunkaru, hunt ja kobras, taastub ning muutub taas arvukamaks paljudel (kuigi mitte kõigil) aladel. Selliste suurte liikide levikuala suurenemine annab märku sobivate elupaikade olemasolust ning negatiivsete mõjurite, nagu jahitegevus ja keskkonnasaastatus, vähenemisest.

Kuigi paljude liikide ja elupaigatüüpide üldine kaitsestaatus kogu biogeograafilises piirkonnas on hinnatud ebasoodsaks, ilmneb aruannete tulemuste üksikasjalikumal hindamisel, et kaitsestaatus erineb liikmesriigiti. Piirkondlikud hinnangud põhinevad kuni kümnel liikmesriikide tehtud hinnangul ning negatiivsed piirkondlikud hinnangud hõlmavad sageli selliseid riike, kes esitasid teistsugused hinnangud. Näiteks hinnati kiililiigi *Aeshna viridis* kaitsestaatus kontinentaalses piirkonnas üldiselt ebasoodsaks-halvaks, kuigi joonisest 6 selgub, et kõnealuse liigi kaitsestaatus on erinev kõigis kolmes riigis, kus seda liiki esineb.

Joonis 6. Liikmesriikide hinnangud IV lisas osutatud kiililiigi *Aeshna viridis* (rohetondihobu) kaitsestaatuse kohta kontinentaalses piirkonnas. Selle liigi kaitsestaatus kõnealuses piirkonnas on hinnatud ebasoodsaks-halvaks (vt http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17)

Niisamuti hinnati taime *Arnica montana* kaitsestaatus Alpide piirkonnas ebasoodsaks-puudulikuks, kuigi joonisest 7 ilmneb, et kõnealuse taime kaitsestaatus erineb riigiti, alates soodsast läänepiirkonnas kuni ebasoodsa-halvani idas. Selline hinnang kehtib aga üksnes Alpide piirkonna kohta, kuna Prantsusmaa Atlandi piirkonda kuuluvas osas ning Beneluxi riikides (Atlandi ja kontinentaalne piirkond) on kõnealuse liigi kaitsestaatus ebasoodne-halb.

Joonis 7. Liikmesriikide hinnangud IV lisas osutatud taimeliigi *Arnica montana* kaitsestaatuse kohta Alpide piirkonnas. Selle liigi kaitsestaatus kõnealuses piirkonnas on hinnatud ebasoodsaks-puudulikuks (vt http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17))

6. KAITSESTAATUSE JA NATURA 2000 VÕRGUSTIKU VAHELINE SEOS

A) Sissejuhatus

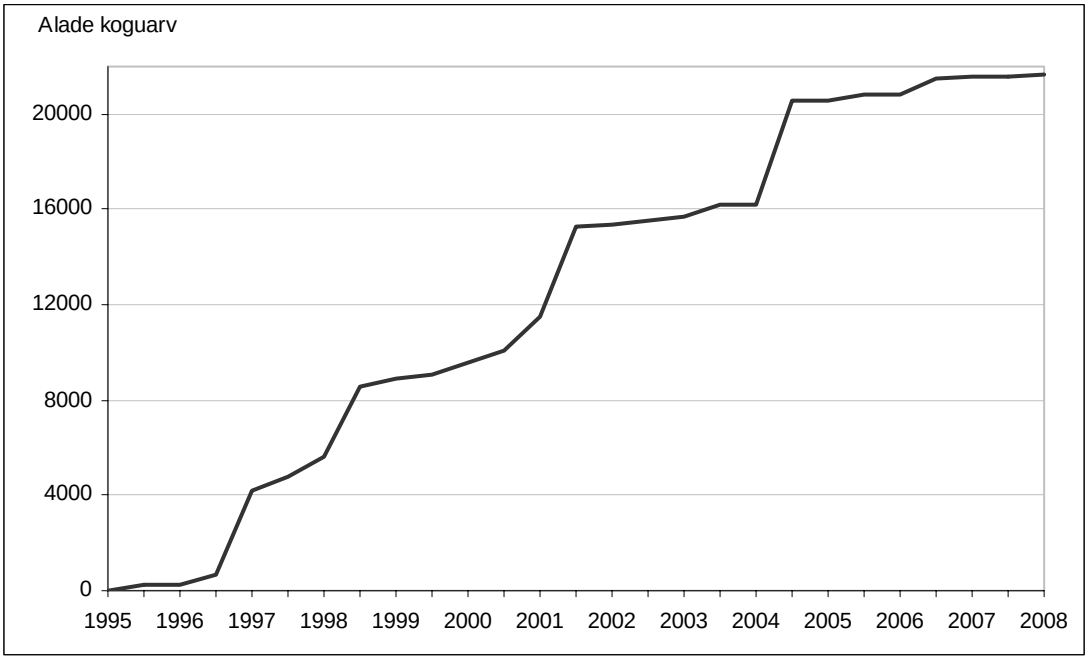
Vastavalt loodusdirektiivile hinnatakse komisjoni ühendaruandes Natura 2000 võrgustiku panust artiklis 3 sätestatud eesmärkide saavutamisse. Natura 2000 võrgustik loodi eelkõige selleks, et võimaldada säilitada direktiivi I lisas loetletud looduslikud elupaigatüübid ja II lisas loetletud liigid või vajaduse korral taastada asjaomaste looduslike elupaigatüüpide ja liikide soodne kaitsestaatus nende looduslikul levilal.

B) Mis on Natura 2000?

Liikmesriigid peavad vastavalt loodusdirektiivi artiklile 3 määrama kaitsealad. Need alad kuuluvad Natura 2000 võrgustikku, mis koosneb loodusdirektiivi ja linnudirektiivi alusel kindlaksmääratud aladest ning on maailma suurim ökoloogiline võrgustik. Praeguseks on loodusdirektiivi alusel määratud pea 22 000 kaitseala, mis hõlmavad 13,3 % ELi territooriumist. Natura 2000 võrgustikku kuulub kokku üle 25 000 kaitseala (linnudirektiivi ja loodusdirektiivi alusel määratud alad kokku), mis asuvad mitmesuguste maakasutusviisidega aladel (põllumajandusmaad, metsad, põlisloodusalad) ning hõlmavad 17 % ELi territooriumist.

C) Natura 2000 võrgustik ja selle panus soodsa kaitsestaatuse saavutamisse

Natura 2000 võrgustikku on viimase 15 aasta jooksul pidevalt arendatud (joonis 8) ja selle maismaal asuv osa peaks olema lõplikult välja arendatud 2010. aastaks.

Joonis 8. Natura 2000 võrgustiku areng (kaitsealade arv)

Kui kaitseala on ametlikult lisatud ühenduse tähtsusega alade ELi loetellu, peab asjaomane liikmesriik vastavalt direktiivile töötama kuue aasta jooksul välja kõnealuse ala ökoloogilise väärtuse kaitseks vajalikud meetmed. Võttes arvesse viivitusi võrgustiku loomisel ning asjaolu, et paljudel juhtudel alles töötatakse kaitsemeetmeid välja, ei saa praegu veel eeldada selget positiivset seost Natura 2000 võrgustiku ning loodusdirektiiviga reguleeritud elupaigatüüpide (I lisa) ja liikide (II lisa) kaitsestaatuse vahel. See ei tähenda aga positiivsete näidete puudumist (vt punktid 3 ja 4). Vastupidi, paljudel juhtudel on Natura 2000 alad, eriti LIFE-programmide ja maaelu arengukavade raames rahastatud alad kohalikul tasandil märgatavat kasu saanud. Lisaks on nüüd selgeid teaduslikke tõendeid, et Natura 2000 alad, mis on määratud vastavalt linnudirektiivile (mis võeti vastu 13 aastat enne loodusdirektiivi), aitavad oluliselt kaitsta linnuliike[7]. Natura 2000 võrgustiku panus loodusdirektiiviga reguleeritud elupaigatüüpide ning liikide kaitsestaatuse edendamisse peaks olema ilmne teise ja kolmanda aruande koostamise ajaks vastavalt 2013. ja 2019. aastal.

D) Loodusdirektiivi rakendamiseks vajalik rahaline toetus

Aastal 2004 hindas Euroopa Komisjon Natura 2000 võrgustiku haldamise aastaseks kogumaksumuseks 6,1 miljardit eurot[8]. Sinna juurde tuleb arvestada kaitsemeetmed, mida

[7] *International Conservation Policy Delivers Benefits for Birds in Europe.* Ajakiri „Science", 10.8.2007.

[8] Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile – Natura 2000 rahastamine, KOM(2004) 431 (lõplik).

liikmesriigid võtavad loodusdirektiivi eesmärkide saavutamiseks väljaspool Natura 2000 alasid. ELi tasandil pärineb enamik looduskaitseks ettenähtud rahalisest toetusest ühise põllumajanduspoliitika ja ühtekuuluvuspoliitika juurde kuuluvatest maaelu arengukavadest. Konkreetsete elupaikade ja liikide kaitsestaatust on aidanud parandada ka LIFE-programmi raames rahastatavad sihtprojektid. Liikmesriigid kasutavad erinevalt ära võimalusi, mida ELi rahastamisvahendid pakuvad bioloogilise mitmekesisuse edendamiseks ning käesolevas aruandes esitatud tulemuste põhjal võib järeldada, et paljudel juhtudel tuleb suurendada investeerimiskulusid, et liikmesriigid saaksid täita loodusdirektiiviga ettenähtud kohustusi.

7. JÄRELDUSED

Euroopa Liit koostas esimese tervikliku hinnangu oma aladel leiduvate kõige ohualtimate elupaigatüüpide ja liikide kaitsestaatuse kohta 25s liikmesriigis ning 11s biogeograafilises piirkonnas (7 maismaa- ja 4 merepiirkonda). ELil on nüüd selge lähtekoht, mille põhjal hinnata oma aladel leiduvate kõige ohualtimate elupaigatüüpide ja liikide kaitsestaatuse tulevikusuundi. Euroopas ei ole varem koostatud sellise ulatusega aruannet bioloogilise mitmekesisuse kohta.

Bioloogilise mitmekesisuse kaitse on ELi esmatähtis ülesanne ning selleks et Euroopa poliitika oleks edukas, peab saama terviklikult ja usaldusväärselt mõõta bioloogilise mitmekesisuse seisundit Euroopa aladel. Seepärast tuleb loodusdirektiivi ja linnudirektiivi kohase seire ja aruandluse jaoks tingimata eraldada piisavad vahendid. Käesolevast aruandest selgub, et paljud liikmesriigid peavad kaitsealaseks tööks eraldama märgatavalt rohkem vahendeid ning et andmed meres elavate liikide ja mereelupaikade kohta kas puuduvad või need on puudulikud.

Ajavahemiku 2001–2006 aruannetest selgub, et paljude loodusdirektiivis loetletud elupaikade ja liikide head kaitsestaatust ei ole veel saavutatud ei riiklikul ega ka biogeograafilisel tasandil. Siiski on mõnel juhul märke positiivsetest arengusuundadest. Selliste arengusuundade kinnitamiseks tuleb oodata järgmise seire- ja aruandlusperioodi tulemusi.

Loodusdirektiivi edu määrav tegur on bioloogilise mitmekesisuse kaitsesse tehtud investeeringute määr. Eriti oluline on, et EL suurendas käesoleval aastakümnel bioloogilise mitmekesisuse toetamise rahastamist. Selleks et suurem rahastamine ja poliitilised muudatused tooksid kaasa bioloogilise mitmekesisuse pikaajalise paranemise, tuleb jälgida nende mõju kaitsetegevusele. Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine on ilmselgelt nii suur väljakutse, et sellega toimetulek nõuab tulevastel aastatel suuremaid jõupingutusi.

Liikmesriikide aruannete kohaselt on rohumaade ning märg- ja rannikualade elupaigatüüpide üldine seisund eriti halb. Rohumaade elupaigatüübid on eelkõige seotud tavapäraste põllumajandusviisidega, mis kaovad kogu ELis. Kõikide põllumajanduslike elupaigatüüpide kaitsestaatus on üldjuhul oluliselt halvem muude elupaigatüüpide kaitsestaatusest. Mõnes ELi osas saab seda selgitada intensiivsemale põllumajandusele üleminekuga, samas kui muudes piirkondades halveneb kaitsestaatus seetõttu, et maakasutus lõpetatakse ja maid ei majandata. Märgalade elupaikade maakasutusviise muudetakse jätkuvalt, samuti kahjustab märgalade elupaiku kliimamuutuste mõju. Rannikuelupaikadele avaldab üha suuremat survet linnapiirkondade areng.

Natura 2000 võrgustiku maismaaosa on väljaarendamise lõppjärgus ning nüüd peab esmatähtsaks eesmärgiks olema kõigi Natura 2000 alade arendamine ja asjakohaste

kaitsemeetmete rakendamine, sh piisav rahaline toetus. Merekeskkonnaga seotud võrgustiku väljaarendamiseks tuleb veel teha palju tööd.